

EGY EMLÉKKÖNYV MARGÓJÁRA

Írta Jenei Dezső

A kolozsvári műszaki főiskola évfordulós évkönyvének egy hiányzó fejezetét kívánja pótolni Jenei Dezső eddig publikálatlan, 1979 januárjában írott dolgozata, melyből bő szemelvényeket a szerző engedélyével iktattunk a kötetbe.

Az OTB ajánlása alapján az 1946. évben az MNSZ vezetősége úgy döntött, hogy a felsőfokú műszaki magyar nyelvű oktatás lépcsőzetes kiépítése érdekében megkeresi a miniszterelnökséget, valamint az illetékes minisztériumokat, és első lépésként két magyar tannyelvű almérnöki intézet létesítését kéri: Villamos- és Gépipari Almérnöki Intézetet Kolozsváron^{1 2} és Bányaiipari Almérnöki Intézetet Nagybányán.^{3 4}

A két intézet közül, több okból, prioritása a kolozsvári almérnöki intézetnek volt. Elsősorban azért, mert a miniszterelnökség a 2868 sz. 1945. aug. 2-án kelt rendelete értelmében, elvileg már határozatot hozott arra vonatkozólag, hogy a kolozsvári román almérnöki intézet mellett, magyar tagozat is működjék.^{5 6}

De a gyakorlati megvalósításig hosszú utat kellett megtenni. A kolozsvári román almérnöki intézet akkori igazgatója, Alexandru Domşa mérnök, aki később az 1948-ban végrehajtott tanügyi re-

● GYORSLAPOZÓ

tentiszteleteken a magyar nyelv használatát, s a község lakóinak (Lécped) megszavaztatásánál 310 : 90 arányban a magyar nyelvű istentisztelet mellett szavaztak, s a bákói megyefőnök is kiadta az utasítást alantás hatóságainak, hogy ne gördítsenek akadályt a magyar istentiszteletek elé, a jasi püspök kiküldötte 1947. január 9-én közölte a község lakóival, hogy a püspök pa-

form után a kolozsvári Mechanikai Intézet dékánja, majd 1953-tól a műegyetemre bővített intézet első rektora lett, szívesen fogadta a magyar tannyelvű almérnöki intézet létrehozásának gondolatát, felkarolta, és minden segítséget megadott megvalósítása érdekében mind Kolozsváron a helyi, mind a felettes hatóságoknál, elsősorban a Közlekedés- és Közmunkaügyi Minisztérium tanügyi hatóságainál.

A Közlekedés- és Közmunkaügyi Minisztérium Almérnöki Intézetek Igazgatóságának vezetője, Bujor Stinghe igazgató, mérnök-vezérfelügyelő ugyancsak meleg pártfogásban részesítette az intézet létrehozásának gondolatát. Nehezen megoldható problémának ígérkezett az előadói és rajztermek biztosítása, a szükséges didaktikai, laboratóriumi és műhelyfelszerelések beszerzése, valamint az új intézet költségvetési keretének beillesztése az állami költségvetésbe.

A tanári kar megszervezése könnyebb feladatnak látszott.

Az MNSZ felkérésére az elméleti tantárgyak előadására a kolozsvári Bolyai Egyetem kiváló tanári kara vállalkozott, a műszaki tantárgyak előadására pedig jelentős ismeretekkel, szaktudással és ipari tapasztalattal rendelkező mérnökök jelentkeztek.⁷

Országunk magyar fiatalsága nagy érdeklődést tanúsított az új műszaki főiskola iránt. Ez a tény annak is köszönhető, hogy az MNSZ központi napilapja, a Balogh Edgár főszerkesztő által vezetett Világosság számtalan vezércikkében és cikkében hívta fel fia-

rancia szerint a templomban csak a latin és a román nyelv használható.” Pár hónapra rá a jászvásári püspök mégis „1947. május 17-én 317/1947 számú rendeletével írásban engedélyezte a magyar nyelvhasználatot” (V. – aug. 10. és 13.) ● Bukarestben megjelenik a Romániai Magyar Szó első száma, Robotos Imre vezércikke szerint „nincs szüksége a romániai ma-

taljaink figyelmét a szakmai ismeretek minden szinten szükséges alapos elsajátítására mint a jelen, és a közeljövő egyik fő feladatára. Ifjúságunk elfogadta a jó tanácsokat, és már az 1946–47-es tanévre kiírt próbajelentkezésre 170-en neveztek be.

A miniszterelnökség keretében működő Nemzetiségi Minisztérium államtitkára, Camil Suciu, aki számtalan más esetben is kiállt a romániai nemzetiségek egyenjogúsításának gyakorlati megvalósítása mellett, fáradhatatlan és eredményes munkálkodásával személyesen is közbelépett⁸ a Közlekedés- és Közmunkaügyi Minisztérium vezetőségénél az önálló kolozsvári Almérnöki Intézet felállítása érdekében.

Camil Suciu államtitkár kezdeményezésére, a Közlekedés- és Közmunkaügyi Minisztérium vezetősége, értekezletet javasolt 1946. szept. 13-ra, melyre elkísértem az MNSZ képviselőjében megjelenő dr. Felszeghy Ödön nemzetnevelésügyi államtitkárt, egyetemi professzort, a kiváló pedagógust és tudóst, az Országos Tanügyi Bizottság akkori elnökét, aki országunkban egyik úttörője volt a kutatás-oktatás-termelés szoros összekapcsolásának, és aki a magyar nyelvű műszaki oktatást odaadóan támogatta, előre látva annak jövőbeli nagy fontosságát. Felelősségteljes és sokoldalú elfoglaltsága dacára személyesen követte és irányította a magyar tan nyelvű almérnöki intézetek felállításával kapcsolatos munkálato- kat. A dr. Felszeghy Ödön és Camil Suciu államtitkárok, meggyőző érvelésének köszönhetően az értekezleten megállapodás jött lét-

● GYORSLAPOZÓ

gyarságnak arra, hogy kisebbségvédelmi záradékok szabályoz- zák jogait. Nem vagyunk kisebbségei ennek az országnak, ha- nem szabad és egyenlő polgárai vagyunk, és úgy vagyunk nemzetiségi létünkben összekötve a demokráciával.” A felerő- sődő osztályharcban a „legfelkészültebb vezetőnek” az RKP bizonyult. (RMSZ. – szept. 1.) ● Dancsuly András egyetemi

re, az önálló Kolozsvári Villamos- és Gépipari Almérnöki Intézet létrehozásáról. Ennek érdekében a Közlekedés- és Közmunkaügyi Minisztérium 1946. szept. 19-én kiadott 31827. sz. határozatával⁹ kinevezte azt a bizottságot, melynek feladata volt, hogy tanulmányozza és javaslatokat tegyen a Kolozsvári Villamos- és Gépipari Almérnöki Intézetben működő magyar tannyelvű tagozat alapítására és tanszemélyzetének kinevezésére. A bizottság tagjai voltak: Alexandru Domşa, a kolozsvári Almérnöki Intézet igazgatója, Czikéli Ernő, a kolozsvári Almérnöki Intézet tanára és Török Zoltán egyetemi tanár, az MNSZ képviselője.

Az MNSZ-OTB-a újabb emlékirattal (260 sz. 1946. okt. 3.)¹⁰ fordul a Közlekedés- és Közmunkaügyi Minisztérium (KKM) vezetőségéhez, melyben hivatkozva a f. é. szept. 13-án történt megállapodásokra, kéri a miniszteri rendelet módosítását, oly értelemben, hogy az újonnan alapítandó kolozsvári magyar tannyelvű Villamos- és Gépipari Almérnöki Intézet, önálló legyen és nem tagozat. Ezzel kapcsolatos tárgyalások több héten át tartanak, egyrészt a kérdés elvi tartalma, másrészt a közbejött országos választások, az ezt követő új román kormány megalakulása és a miniszteri tárcák átszervezése miatt.

Időközben a KKM által kinevezett bizottság október 15-re^{12 14} elkészítette és előterjesztette javaslatait:

1. a helyiség kérdésében javasolja, hogy az 1946–47-es tanévtől kezdve, a kolozsvári román kereskedelmi leánylíceum adja vissza

hallgató átveszi az EMKE helyiségeit a népi kollégisták részére. (*V. – szept. 25.*) ● A magyar tanonciskolák száma egy év alatt megkétszereződött: 27-ről 47-re nőtt (*V. – okt. 1.*) ● Költségvetési takarékosagra hivatkozva nagyarányú leépítésnek vetik alá a tanügyi hálózatot: „illetékes helyen kijelentették, hogy a rendelet alapját a miniszterközi bizottság 1947. aug. 13-

az almérnöki intézetnek azokat a termeket, amelyeket 1945 után jogtalanul elfoglalt, és amelyek 1940 előtt az almérnöki intézet használatában voltak. A következő tanévig (1947–48) adja át az almérnöki intézetnek az egész épületet, mert ennek az épületnek eredeti rendeltetése az iparoktatás. Ha az első lépcsőben visszaadandó tantermeket áthidalhatatlan nehézségek miatt nem lehetne megkapni, rendeztessék be tanteremnek az almérnöki intézet géplaboratóriuma, amely ugyancsak a Barițiu u. 25. alatti épületben található. Ebben a laboratóriumban a gépek által el nem foglalt felületeket tanteremmé lehetne átalakítani egy kisebb létszámú évfolyam számára;

2. a költségvetés biztosítása érdekében a bizottság javasolja, hogy kéressék rendkívüli póthitelkeret a pénzügyminisztériumtól.

A tárgyalások további szakaszában, figyelembe véve a kinevezett bizottság javaslatait és a Pénzügyminisztérium válaszát, az MNSZ vezetősége a közlekedés- és közmunkaügyi miniszterhez küldött átiratában, 1946. nov. 25-én,¹¹ a tagozat gyorsabb megszervezése végett egyetért az előadóterem létesítésével a géplaboratóriumban. Mivelhogy a pénzügyminisztérium nem tudta biztosítani a póthitelkeretet, az átirat közli, hogy a kinevezésre javasolt tanári kar lemond javadalmazásáról 1947. ápr. 1-ig, annak érdekében, hogy az anyagi akadályokat is elhárítva, a tanítást meg lehessen kezdeni. Javasolja továbbá, hogy a tagozatot legkésőbb 1946. dec. 1-ig hivatalosan is hozzák létre.

● GYORSLAPOZÓ

án kelt 18. számú határozata képezi, melynek értelmében a román tannyelvű iskolák mellett a nemzetiségi tannyelvű iskolák is kötelesek csökkenteni az eddigi költségvetésben szereplő állások számát. Ennek megfelelően a mintegy 9500 körül mozgó állások számát 6400-ra kellett leépíteni. A személyzeti leépítés magával hozta néhány középiskolának az idej tanévre, illetve

Az MNSZ vezetősége, 1946. dec. 18-án újabb emlékirattal¹² fordul a közlekedésügyi miniszterhez, sürgeti a tagozat megnyitását és felhívja a figyelmet arra, hogy az almérnöki intézet felvételi vizsgájára beiratkozott 148 jelentkező egy egész tanulmányi évet fog veszíteni, ha nem történik sürgős döntés, mert már lekésték a más egyetemekre való jelentkezési határidőt. Ugyanazon a napon hasonló tartalmú emlékirattal¹³ fordult az MNSZ vezetősége a Nemzetiségi Ügyek Minisztériumához is.

A választások és az újjáalakított kormány tárcáinak hatásköri tisztázása után a Közmunkaügyi Minisztérium mint az almérnöki intézetek új felettes hatósága 1947. jan. 9-én válaszol¹⁴ a Nemzetiségi Ügyek Minisztériumának. Véleményes szerint a tanév előrehaladottsága és a hátralevő, elvégzésre váró szervezési munkák miatt két lehetőség között kell választani. Vagy a tagozat megnyitását kell elhalasztani 1947 őszére, és akkor a rendelkezésre álló időszakban a tagozat létesítéséhez szükséges törvényes eljárásokat le lehet bonyolítani, a Kereskedelmi Leánylíceum által törvénytelenül elfoglalt épületet fel lehet szabadítani, és biztosítani lehet a póthitelkeret pénzügyminiszteri jóváhagyást, vagy tartassék igen rövid időn belül egy felvételi vizsga a jövőben létesítendő tagozatra jelentkezők számára. A felvételi vizsgát sikeresen letett hallgatók külön oktatási program keretében, a román tagozaton végezzék el első évi tanulmányaikat, és majd az 1947–48-as tanévben kerüljenek át a létesítendő új tagozatra.

az új költségvetésig való beszüntetését. Másokat pedig a csupán nem elég népes osztályok megszüntetésével összebb kellett vonni.” Az intézkedés többek közt a római katolikus egyház csíksomlyói és nagyváradai tanítóképzőit érintette, a kolozsvári Mariánum mellett (*RMSZ – okt. 6.*) ● „Az idei egyetemi esztendővel kezdődőleg megszűnt az a rendszer, amely sze-

Az MNSZ 1947. jan. 21-i válaszában¹⁵ közli a közmunkaügyi miniszterrel, hogy elvben egyetért a második javaslatban foglaltakkal, de kiegészítené azt azzal, hogy a magyar tagozat beindításáig, a külön oktatási program keretében, az előadásokat a magyar tagozatra javasolt tanári kar tartsa, és, minthogy a hallgatók nem ismerik mind jól a román nyelvet, az esetleg szükséges magyarázatokat magyar nyelven is el lehessen mondani. Továbbá kéri, hogy a szükséges törvényes formásokat gyorsított eljárással intézzék, hogy a magyar tagozat legkésőbb 1947. ápr. 1-én indulhasson be. Az ezt követő tárgyalások során a Közmunkaügyi Minisztérium vezetésére az MNSZ és Nemzetiségi Ügyek Minisztériuma áthidaló javaslatait¹⁶ elvben elfogadta, és 1947. február 27–28. és március 1-re meghirdette a felvételi vizsgát a jövőbeni magyar tagozatra. A felvételi vizsga anyaga a reál középiskola számtan és fizika tananyaga volt.¹⁷

A felvételi vizsgákat a kiírt időszakban, 1947. II. 27 és III. 1 között tartották meg. A jelentkezésre szándékozók közül időközben (a 6 hónap alatt) sokan elhelyezkedtek az élet különböző területein.

Az MNSZ – Országos Tanügyi Bizottsága a 204. sz. 1947. III. 4-i emlékiratával¹⁹ kéri a Közmunkaügyi Minisztert, hogy törvényesítse a magyar nyelv használatát a most induló párhuzamos évfolyamon, mely évfolyam a törvényes hivatalos formák elintézése után magyar tagozat lesz.

● GYORSLAPOZÓ

rint minden professzor maga állapította meg az előadandó kollégiumoknak az anyagát. Az új rendelkezések értelmében a tanárnak írásban be kell nyújtania az egyetemi tanácshoz az előadandó kollégiumok anyagát, amely azt jóváhagyja vagy esetleg átdolgozásra utalja” (RMSZ – okt. 11.) ● A felsőoktatásban bevezetik a kötelező felvételi vizsgát, melyet két alapkritéri-

Az emlékirat másolatával a nemzetiségi ügyek miniszteréhez is fordul, kérve közbenjárását a kérés kedvező elintézése érdekében.²⁰

Időközben az anyagi alapok biztosításának célzatával az MNSZ 425. sz. alatti 1947. febr. 28-án előterjeszti a közmunkaügyi miniszternek a kolozsvári almérnöki intézet magyar tagozata az 1947. évre szóló költségvetését.¹⁸

A szükséges helyiségek a Nemzetnevelésügyi Minisztérium akkori államtitkára, dr. Felszeghy Ödön professzor 1947. március 7-i közbelépése eredményeként²¹ lépcsőzetesen biztosíthatnak. A Kereskedelmi Leánylíceum átadott egy helyiséget, és a következő tanév kezdetéig átköltözött a számára kijelölt épületbe.

Az 1947. március 15-én Kolozsváron összehívott értekezlet Stinghe Bujor elnöklete alatt – aki a Közmunkaügyi Minisztérium műszaki oktatási igazgatóságának igazgatója, mérnök-vezérfelügyelő volt – a tanítás kezdetét f.é. március 20-ra tűzi ki, továbbá elhatározza, hogy az előadási nyelv a magyar lesz, a tanév első féléve június 30-án, a második félév szeptember 30-án fejeződik be, a vizsgaszesszió pedig okt. 1-től 15-ig tart.²²

Az első műszaki főiskolai előadások magyar nyelven március 20-án hangzottak el.

A magyar tagozat ténylegesen működött, minisztériumi szinten elismert, de még nem kapta meg a végleges törvényes jóváhagyását. Az akkori hatályos almérnöki intézeti működési szabályzat²³ előírásai szerint (12. paragr.) almérnöki intézeteket alapítani, meg-

umra építenek: „A hallgatók felvételénél az elméleti szakokon a jelöltek 80 százalékát, a gyakorlati szakokon a hallgatók 70 százalékát a legkedvezőbb osztályzatok alapján veszik fel. A fennmaradó 20, illetve 30 százalékot azok közül a jelöltek közül választják ki, akiknek szülei gyári munkások vagy három holdnál kevesebb földdel rendelkező parasztok és alsó fokú ál-

szüntetni vagy átszervezni a Közmunkaügyi Minisztérium Fejlesztési Tanácsának véleményezése alapján (39. paragr.), miniszterelnökségi jóváhagyás mellett, királyi törvényrendelettel lehetett. A Fejlesztési Tanács 1947. aug. 5-én tartott ülésén elvben kedvezően véleményezi a tagozat létesítését és véglegesítését akkor javasolja, ha az első évfolyamra legalább 30-an jelentkeznek.

Az 1947–48. tanévben a magyar tagozatra 40 jelentkezőnek sikerült a felvételi vizsga²⁵. Közöttük volt: Akli Miklós, Berohn György, Dávid Albert, Eble Miklós, Égető Géza, Fábíán Károly, Fejes István, Folticska Ferenc, Kaszanovits Anton, Kiss Ernő, Klima Alfréd, Nagy Pál, Nyerges József, Opra Lajos, Pussi János, Schef Tibor, Szász Ferenc, Székely György, Székely Miklós, Szojtori Ernő, Szűz László, Tamás István, Tóth Ferenc, Tóth Károly, Tóth Sándor, Varga Balázs, Várnagy Zoltán, Veress Lajos, Vinkler Béla.

A magyar tagozat tanári kara is bővül. Az előző tanévben előadókon kívül az oktatásban részt vesznek: Bartha Miklós gépészmérnök, dr. Bereczky Tibor tanár, Hajdú Márton gépészmérnök, Koller Viktor gépészmérnök, Müller Géza gépészmérnök, dr. László Tihamér professzor, Maros Dezső gépészmérnök, Müller Géza gépészmérnök és Pallos István gépészmérnök.

A magyar tagozatnak az 1947–48-as tanévre csak részben volt meg az anyagi fedezete, mert a költségvetés összeállítását szabályozó hivatalos rendelkezések szerint, csak azon intézetek kiadása-

● GYORSLAPOZÓ

lami alkalmazottak (levélkézbesítők, pályafelügyezők stb.)” (RMSZ – okt. 16.) ● Megnyílt a Bolyai gyógyszerészeti kara (V. – okt. 22.) ● Cziko Nándor mondja moldvai útjairól: „Azért tiltják a híveknek a magyar szót, hogy erőszakos egyházi románosítás segítségével megbonthassák a moldvai és általában a regáti románság vallási egységét” (V. – okt. 24.) ●

it lehetett a költségvetésbe felvenni, amelyek törvényes jóváhagyással működtek, a magyar tagozatot létrehozó törvényrendelet pedig még nem jelent meg. Ebből következően 1947. dec. végén a kolozsvári Almérnöki Intézet által 1948-ra felterjesztett költségvetés csak részben tartalmazta a magyar tagozat anyagi szükségletét. A kérdés rendezése végett a reális költségvetés az MNSZ-en keresztül került felterjesztésre 1948. jan. 30-án. Nagy gondot okozott a tantestület javadalmazása. A tagozat véglegesítő törvényrendelet készése miatt az első évre kinevezett tanári kart csak óraadóként lehetett besorolni, és így a törvényes javadalmazásnak csak 55%-át élvezhették. A másodév tantárgyait előadó tanárok fizetése 1948. ápr. 1-ig egyáltalán nem volt biztosítva, csak ígéretek hangoztak el, hogy a hátralék valamilyen formában kiegyenlítésre kerül a közeljövőben. A kérdéssel az MNSZ vezetősége is foglalkozik 1948. május 15-én és ennek eredményeként, az MNSZ támogatásával, a járandóságot nem kapó tanárok a Nemzetiségi Ügyek Miniszteréhez fordulnak²⁶ és kéri az elmaradt összegek kiutalását.

A kérést magáévá tett Takács Lajos, a nemzetiségi ügyek minisztere, aki részletesen ismerte, követte és messzemenően támogatta az almérnöki intézet magyar tagozata létrehozását, és elrendelte a hátralékos összegek kiutalását segélyként, a nemzetiségi ügyek minisztériuma alapjaiból.

Az 1948. május 15-én felvett jegyzőkönyv jelzi, hogy a magyar

Márton Áron püspök megtiltotta a római katolikus tanároknak és diákságnak, hogy politizáljanak (*V. – okt. 29.*) ● A liberális miniszterek lemondatása után a külügyek élére Ana Pauker, a pénzügyek élére Vasile Luca (Luka László) kerül, az új oktatásügyi alminiszter pedig Gheorghe Vasilichi lesz (*RMSZ – nov. 10.*) ● Kurkó Gyárfást nem választják újra az MNSZ te-

tagozatot létesítő törvényrendelet a Román Népköztársaság Elnökségének van aláírás végett.

Az 1948 nyara, az almérnöki intézet magyar tagozata III. éve beindulásának szervezési előkészületei jegyében telt el. Az új műszaki tantárgyak előadásához időben biztosítani kellett a tanszemélyzetet.

Az 1948 őszen, a tanév megkezdése előtt, a Közoktatásügyi Minisztérium a felsőfokú oktatás megszervezésére új rendeletet hozott. Ennek folytán az almérnöki intézetek megszűntek, és szükség szerint, helyettük mérnökképző intézetek létesültek. A műszaki felsőfokú oktatás felettes hatósága az Iparügyi Minisztérium lett.

Az említett rendelet értelmében a kolozsvári almérnöki intézetet felváltotta a Mechanikai Intézet. A végrehajtási utasítások intézkedtek az Almérnöki Intézet hallgatóságának továbbtanulásáról is, oly mód, hogy az I. évet, II. évet és III. évet végzettek, különböző vizsga letételével felvehetők a Mechanikai Intézet II. illetve III. évfolyamára. A volt I. évet végzettek, ha különböző vizsgákat nem kívánnak tenni, felvételi nélkül bejuthatnak a Mechanikai Intézet első évfolyamára. Azok, akik nem akarnak beiratkozni a Mechanikai Intézetbe, folytathatják tanulmányaikat az Almérnöki Intézet keretében, mely az 1948–49 tanévben II. és III. évfolyamokkal működik, majd 1949–50 tanévben csak III. évfolyammal, és utána megszűnik.²⁷

Míthogy a rendelet nem tért ki arra, hogy a kolozsvári Mechani-

● GYORSLAPOZÓ

mesvári kongresszusán, az új országos elnök Kacsó Sándor. Csákány Béla főtitkár jelentése szerint a református és katolikus ifjúsági szervezetekben reakciós befolyás érvényesül. „A harc fokozódik, s a belső ellenség kétszeres ellenség.” Luka László szerint „új történelmi korszak nyílt meg és bátran összefogva haladunk a végső győzelem felé” (*V. – nov. 21., 24.*

kai Intézet keretében folytatható-e magyar nyelven is az oktatás, az Almérnöki Intézet volt román és magyar tanári kara és diáksága közös emlékiratban kérte az iparügyi minisztert mint az új felettes hatóság vezetőjét, hogy a román tannyelvű karral párhuzamosan létesíttessen egy magyar tannyelvű kart is, indokolva annak különleges fontosságát a romániai magyarság szempontjából.²⁸

Érdemes felfigyelni erre az emlékiratra abból a szempontból is, hogy közösen, románok és magyarok egymást segítve akarják a kibontakozó jogegyenlőséget biztosítani. Ilyen sajátos erdélyi intézmény volt a kolozsvári almérnöki intézet és ennek szép és egészséges hagyományait kívánták ápolni és öregbíteni az új mechanikai intézet keretében is. Hasonló tartalmú emlékiratot adnak át az MNSZ vezetőségének és Takács Lajosnak, a nemzetiségi ügyek helyettes miniszterének, támogatást és közbejárást kérve az ügy kedvező rendezése érdekében.^{29 30}

A legfelsőbb fórumoknak a kolozsvári volt almérnöki intézet tapasztalataiból kiinduló döntése igen elvszerű volt, nevezetesen az, hogy az intézet keretében párhuzamos román és magyar tanszékek működjenek, a vizsgák román és magyar nyelven folyjanak, közösen használják a laboratóriumokat és tanműhelyeket, a diákság közös otthonokban lakjon. A beiskolázási mutatószámok mindkét nyelvű tagozatra azonosak legyenek.

A Hivatalos Lap (Monitorul Oficial) 1948. december 8-i 282. számában³¹ közli a Közoktatásügyi Miniszter 297370 sz. rendeleté-

és 29.) Az elemi és középiskolai tanulók csak szombaton és vasárnap szülőik kíséretével mehetnek moziba. 21 igazolatlan óra után a tanulót kicsapják. Bukarestben razziát tartottak és 300 lógó tanulót füleltek le. Bevezetik az egyensapka és karszám kötelező viselését is (V. – nov. 29.) A rossz múlt felszámolása a jobb jövő útja – írta Kacsó Sándor. Az MNSZ új elnöke a kü-

ben a kolozsvári Mechanikai Intézet első lépésként megszervezett tanszékeit és kinevezett tanárait: Matematikai analízis – Armeanca Ion, Alkalmazott matematika – Imecs Márton, Analitikai és differenciális geometria – Pick Gheorghe, Általános és ipari kémia – Macarovici Constantin, Műszaki mechanika – Pop Octavian, Mechanikai technológia – Domşa Alexandru, Folyadékok mechanikája – Iacob Caius, Szilárdságtan – Mocanu Dumitru, Gépelemek – Jenei Dezső, Hőtan – Popa Bazil, Elektrotechnika – Metes Nistor, Ábrázoló geometria és ipari rajz – Pitea Dumitru, Metallográfia – Bereczky Tibor, Ipari egészségügy és balesetvédelem – Faur Áron.

Röviddel ezután az intézet kiegészül a három román nyelvű évfolyamhoz szükséges többi tanszékkal és tanszeméllyel.

A magyar nyelvű oktatás csak részben indul be, első- és másodéven, a következő tanszékeken: műszaki fizika, általános és ipari kémia, mechanikai technológia, elektrotechnika, metallográfia és ipari egészségügy. A megszűnésben levő almérnöki intézet magyar tagozatán is (II. és III. évfolyam) továbbtanítanak.

Az engedélyezett magyar nyelvű tanszékekre besorolják mind a Mechanikai Intézet, mind az Almérnöki Intézet magyar tagozatának tanszemélyzetét. Az almérnöki intézetben előadnak: elektrotechnikát (Simon Elek), hőerőgépeket (Koller Viktor), hidraulikát és vízerőgépeket (Müller Géza), emelőgépeket és vasszerkezeteket (Pallos István), gépelemeket (Hajdú Márton), mechanikai techno-

● GYORSLAPOZÓ

szöbönálló államosítás előkészítése végett a retrográdnak tekintett ideológiát és intézményeket takarítja el az útból: „sérelmi politikára való öröklött hajlamunk” mellett „nem kevésbé volt káros és veszedelmes, mert a közös építés útját állotta el, nemzetiségünk elzárkózásra, elszigeteltségre irányuló hajlama. Ezt még a polgári liberalizmus eszmeköréből örököltük. (...)

lógiaát (Bartha Miklós), állampolgári nevelést (dr. Tóth József), ipari építkezést és földméréstant (Balla Pál).

A Mechanikai Intézet keretében magyar tannyelvű tanszéket vezetnek: a műszaki fizikát dr. Felszeghy Ödön, az általános és ipari kémiát dr. Bereczky Tibor, a mechanikát technológiát Müller Géza, az elektrotechnikát Jenei Dezső, a metallográfiát és műszaki méréseket Rohonyi Vilmos, az ipari egészségtant dr. Berceller Ödön. Kinevezést nyertek még: a műszaki fizika tanszékére Nagy László, a mechanikai technológiára Károlyi Ferdinánd és az elektrotechnikára Füstös Kálmán.^{32 33}

Miként az Iparügyi Minisztériumhoz mint felettes hatósághoz felterjesztett 1948–49-es tanévi zárójelentéséből kitűnik, a Mechanikai Intézet egy karral és két tagozattal működött (hőtan és munkagépek). Az intézetben 47 tantárgy került előadásra 22 tanszéken, 21 előadói tanszéken és 3 lektorátuson. A 47 tantárgyból 9 tantárgyat magyar nyelven is előadtak 7 tanszéken és 2 előadói tanszéken.³⁴

Az 1949–50-es tanév megnyitása előtt nagy előkészületek történtek. Az intézet vezetősége a IV éven előadó tanári kar kiegészítésén fáradozott, és ezzel párhuzamosan az almérnöki intézet több laboratóriumát és tanműhelyét meg kellett nagyobbítaniuk és korszerűsíteniük, új laboratóriumokat és szertárakat létesíteniük. Az előadótermeket is felfrissítették és újakat létesítettek. Az intézet könyvtárát ideológiai és műszaki dokumentációval kellett gazdagítani.

Tătărescu pártjának a Groza-kormányból való kiszorítása tényekkel dokumentálta, hogy nemzetiségünk nincs önerejére utalva és jogos nemzetiségi intézményei egyben a népi demokrácia államának megbecsült intézményei is, amelyeken keresztül nemzetiségünk szabadon kapcsolódhatik bele közös demokráciánk további építési munkájába. (...) így vált nyilvánva-

Ezekben a munkálatokban derekasan kivették részüket a magyar nyelvű tanszékek is. Jelentősen hozzájárultak a műszaki fizikai, kémiai technológiai, mechanikai technológiai, metallográfiai, hőtani, hőerőgépek és elektrotechnikai laboratóriumok újjászervezéséhez, valamint a gépelem-géprajz-szertár kialakításához és a könyvtár gyarapításához.

Az intézet vezetősége lépéseket tett, hogy teljes mértékben biztosítsa a magyar nyelvű tanszékeket az első három évfolyam számára.

Ahhoz, hogy az I., II. és III. évfolyamokon, a kiadott útmutatásoknak megfelelően, teljes párhuzamosságot lehessen elérni mindkét nyelven, a meglévő magyar nyelvű 7 tanszéken és 2 előadói tanszéken kívül megszervezésre várt további 14 tanszék, 9 előadói tanszék, 3 lektorátusi, 1 adjunktusi és 11 tanársegédi állás.³⁵

A magyar nyelven előadó tantestület új tagjainak kinevezését időben előkészítették, várván az egész intézetre vonatkozó, az 1949–50-es tanévre szóló hivatalos szervezési utasítások megjelenését.

Az intézethez érkezett rendelkezések értelmében az I., II. és III. évfolyamon az 1949–50-es tanévre csak az 1948–49-es tanévben engedélyezett létszámkeretet lehetett előterjeszteni, így a párhuzamos előadások teljes egészében nem valósulhattak meg.

A következő 1950–1951-es tanévben és az 1951–1952-es tanév-

● GYORSLAPOZÓ

lónak az is, hogy a polgári liberalizmus nemzetiségi egyedek egyenjogúságát valló tételét a népi demokrácia az egész nemzetiségi egyenjogúság gyakorlatává szélesíti. (...) Az ország gazdasági életébe való egyre szervezesebb bekapcsolódásunk pedig a Székelyföld iparosítását készíti elő s gazdaságilag rövidesen jelentősen megemeli éppen azokat a népi rétegeinket, ame-

ben már nem lehetett újabb előterjesztéseket tenni, s 1953-ban a tagozat megszűnt.

Habár 1953 őszén a magyar nyelvű műszaki főiskolai oktatás megszűnt, mégis megállapítható, hogy működése igen hatékony volt, sok magyar anyanyelvű szakembert készített fel az életre, akik mind eredményesen vettek és vesznek részt mind köznapi, mind ipari és tanügyi életünkben.

A szakemberképzésen túl a magyar nyelvű tanszékek jelentős eredményei közé kell sorolnunk a felsőfokú műszaki irodalom magyar nyelvű kiadását. Első lépésként az oktatáshoz szükséges jegyzetek kezdtek napvilágot látni. Így 1949-ben jelent meg: Jenei Dezső és Füstös Kálmán: Útmutatások az elektrotechnikai laboratórium mérési gyakorlataihoz; 1950-ben Nagy Aladár: Elektrotechnika I. 1951-ben Felszeghy Ödön és Nagy László: Technikai fizikai laboratóriumi jegyzet és 1952-ben Felszeghy Ödön, Balint Octavian és Nagy László: Technikai fizikai jegyzet – Hőtan és molekuláris fizika.³⁶

Kolozsvár, 1979. január 20.

JEGYZETEK

1. MNSZ. Emlékirat dr. Petru Groza Miniszterelnökhöz. Bukarest. 1946. szept. 10.

lyek eddig a leginkább elhanyagolt, letaszított és politikai vak-ságban tartott állapotban voltak. S végül ennek a gyakorlatnak a következménye, hogy napirenden levő igazságügyi és az előkészítés alatt álló közigazgatási reform, közéletünk e két újabb területén is, biztosítani tudja az anyanyelv szabad használatának teljes érvényesülését, anélkül, hogy külön nyelv-

2. MNSZ. Emlékirat Közlekedés- és Közmunkaügyi Miniszterhez. Bukarest. 1946. szept. 10.

3. MNSZ. Emlékirat dr. Petru Groza Miniszterelnökhöz. Bukarest. 1946. szept. 18.

4. MNSZ. Emlékirat Bányaiipari és Petróleum Miniszterhez. Bukarest. 1946. szept. 18.

5. Feljegyzés. 1945. aug. 28-án.

6. Feljegyzés. 1945. aug.

7. MNSZ-OTB. A kolozsvári magyar tannyelvű Villamos- és Gépipari Almérnöki Intézetbe javasolt tanári kar névsora. 1946. szept. 11.

8. Nemzetiségi Ügyek Államtitkársága. Átirat a Közlekedés- és Közmunkaügyi Minisztériumhoz. 2443. sz. 1946. szept. 13.

9. Közlekedés- és Közmunkaügyi Miniszter. Határozat. 31827. sz. 1946. szept. 19. (Monitorul Oficial. 1946. szept. 27. I. rész)

10. MNSZ-OTB. Emlékirat a Közlekedés és Közmunkaügyi Miniszterhez. 260. sz. 1946. okt. 3.

11. MNSZ. Átirat a Közlekedés- és Közmunkaügyi Miniszterhez. 10941. sz. 1946. nov. 25.

12. MNSZ. Emlékirat a Közlekedésügyi Miniszterhez. 4293. sz. 1946. dec. 18.

13. MNSZ. Emlékirat a Nemzetiségi Ügyek Miniszteréhez. 4294. sz. 1946. dec. 18.

● GYORSLAPOZÓ

használati törvénynek kellene lehetőségeket biztosítania és szankciókat szabnia.” (U. – dec. 24.)

AZ ÁLLAMOSÍTÁS

● 1948

● Lemondott I. Mihály király (V. – jan. 1.) ● Szigorúan tilos

14. Közmunkaügyi Minisztérium. Átirat a Nemzetiségi Ügyek Minisztériumához. 32. sz. 1947. jan. 9.
15. MNSZ. Átirat a Közmunkaügyi Minisztériumhoz. 161. sz. 1947. jan. 21.
16. MNSZ. Átirat a Nemzetiségi Ügyek Minisztériumához. 161. sz. 1947. jan. 21.
17. MNSZ. Körlevél. 2113. sz. 1947. febr. 19.
18. MNSZ. Előterjesztés Közmunkaügyi Miniszterhez, a kolozsvári almérnöki intézet magyar tagozatának költségvetése tárgyában. 1947. febr. 28 – 425.
19. MNSZ-OTB. Emlékirat a Közmunkaügyi Miniszterhez. 204. sz. 1947. márc. 4.
20. MNSZ-OTB. Átirat a Nemzetiségi Ügyek Miniszteréhez. 1947. márc. 5.
21. Közoktatásügyi Minisztérium. Nemzetiségi Oktatás Államtitkársága. Jelentés. 408. sz. 1947. márc. 7.
22. Közmunkaügyi Minisztérium. Műszaki oktatás igazgatósága. Jegyzőkönyv. 1947. márc. 15. Kolozsvár.
23. Közmunka- és Közlekedésügyi Minisztérium. Almérnöki Intézetek működési szabályzata. Bukarest. 1937.
24. Közmunkaügyi Minisztérium. Kivonat a Fejlesztési Tanács 1947. aug. 5-én tartott értekezletén felvett jegyzőkönyvből.
25. Kolozsvári Almérnöki Intézet. 1948. évi költségvetés. 1948. jan. 30.

a régi tankönyvekből tanítani! (*V. – jan. 5.*) ● Mozgalom indul: adományozzunk könyveket a moldvai magyar gyermekeknek! (*V. – jan. 9.*) ● Gheorghe Vasilichi indítványozza, hogy az egyetemeken vezessék be az előadások kötelező látogatásának rendszerét s hogy legfeljebb két hátralékos vizsgát engedélyezzenek a hallgatóknak évente. (*RMSZ – jan. 12.*) ● Kolozs-

26. Kolozsvári Almérnöki Intézet. Magyar tagozat. Tanárok ké-
rése a Nemzetiségi Ügyek Miniszteréhez segély kiutalása tárgyá-
ban. 1947. május 18.

27. Kolozsvári Mechanikai Intézet. Diákszervezet. Körlevél.
1947. okt.

28. Kolozsvári Almérnöki Intézet román és magyar tagozatai ta-
nári karának és hallgatóinak emlékirata az Iparügyi Miniszterhez.
1948. okt. 17.

29. Kolozsvári Almérnöki Intézet román és magyar tagozatok ta-
nári karának és hallgatóinak emlékirata a Nemzetiségi Ügyek Mi-
niszteréhez. 1948. okt. 17.

30. Kolozsvári Almérnöki Intézet román és magyar tagozatai ta-
nárainak és hallgatóinak emlékirata az MNSZ-hez. 1948. okt. 17.

31. Közoktatásügyi Miniszter 297370. sz. rendelete. 1948. dec. 2.
(Hivatalos lap. 282. sz. dec. 3. I. rész.)

32. Kolozsvári Mechanikai Intézet. Előterjesztés az Iparügyi Mi-
nisztériumhoz a magyar almérnöki tagozat tanszemélyzetének be-
sorolására. 1948. nov. 17.

33. Kolozsvári Mechanikai Intézet. Magyar tannyelvű tanszékek
tantestülete az 1948–1949 tanévben.

34. Kolozsvári Mechanikai Intézet. Zárójelentés az 1948–49. tan-
évről.

35. Kolozsvári Mechanikai Intézet. Előterjesztés az MNSZ-nek

● GYORSLAPOZÓ

váron kizárják a szociáldemokrata párt két meghatározó egyé-
niségét a szervezetből: Lakatos Istvánt és Pásztai Gézát (*RMSZ*
– *jan.* 24.) ● Megnyílt a magyar süketnéma iskola Kolozsvá-
ron (*V.* – *febr.* 7.) ● Egy merőben új elv első megfogalmazása:
akit az állam taníttat, azt neki kell kihelyeznie is, amit az illető-
nek kötelező módon el kell fogadnia (*V.* – *febr.* 19.) V A Ro-

az 1949–1950. tanévre a magyar nyelvű tanszékek kiegészítése tárgyában és azoknak tanerőkkel való ellátása.

36. Jenei Dezső: Magyar nyelvű műszaki irodalmunk. Korunk, 1978, 37. évf., 4. szám, 281–190. 1.

mán Munkáspárt alakuló kongresszusán Bukarestben a kommunista és szociáldemokrata pártok egyesülnek (*V. – febr. 22.*)

● Dr. Takács Lajos nemzetiségügyi miniszter előadást tartott a nemzetiségek helyzetéről: „A jogegyenlőség csak a demokratákat illeti meg” (*RMSZ – febr. 15.*) ● Gheorghe Vasilichi leendő közoktatásügyi miniszter beszédéből, mely a kommunista